Observatori de les transicions

Gestió del coneixement sobre la transició econòmica, ecològica i social a les Illes Balears

FÒRUM DE LA SOCIETAT CIVIL
PER A LA RECONSTRUCCIÓ DE LES ILLES BALEARS

ÍNDEX

Qui som? 3

Introducció 4

La situació a les Illes Balears 6

Ibestat
Observatori de Treball del Govern Balear
Observatori Social de la UIB
Observatori de Turisme sostenible del Consell de Mallorca
Fundació Impulsa
Cercle d'Economia
CES
Col·lectiu Alternatives.
GOB
EAPN
Fundació Gadeso
Fundació Marilles
Fundació Iniciatives del Mediterrani
Altres

Observatori sobre la transició econòmica, ecològica i social 9

Full de ruta 12

Referències 13

QUI SOM?
PRESENTACIÓ DEL FÒRUM DE LA SOCIETAT CIVIL

El Fòrum de la Societat Civil és una plataforma ciutadana impulsada per vint-i-sis entitats molt diverses del món de l'associacionisme, l'ecologisme, el sindicalisme, l'economia o la cultura. El Fòrum es va crear a finals de l'any 2020 com a resposta de la societat civil a la reconstrucció de les Illes Balears forçada per l'emergència sanitària.

La pandèmia ha agreujat la crisi social existent i s'ha sumat a la crisi climàtica. Així, la ciutadania ha pres encara més consciència de la vulnerabilitat del model econòmic de les Illes. En aquest context, el Fòrum de la Societat Civil es vertebra en tres grups de feina: Transició social, Transició econòmica i Transició ecològica. En aquests grups es generen debats i s'elaboren propostes consensuades que la ciutadania presenta a les institucions, per tal d'aportar la seva visió de manera crítica i propositiva, i contribuir a la recuperació i la transició del model de les Illes Balears.

INTRODUCCIÓ

La societat del segle XXI serà la de la gestió de la informació i el coneixement, aspectes també molts lligats a la formació, a la recerca i a la innovació: valors imprescindibles per a una societat que ha de transitar cap a una descarbonització i a cap a una major cohesió social.

Les societats complexes, ja sigui en àmbits globals com locals, necessiten una bona informació i una bona gestió del coneixement, per tal de tenir una bona planificació dels canvis que s'han de dur a terme. Canviar ja no és una opció, el canvi accelerat és ja permanent, ara la qüestió és cap a on.

A les illes aquesta tasca la realitzen sistemàticament les grans empreses. Altres entitats, com veurem més abaix, ho fan d'una manera fragmentada, parcial i poc sistemàtica en la majoria de casos. Ara és necessari que l'estratègia de la gestió del coneixement arribi més enllà de les iniciatives empresarials. És per això que també han sorgit «Think tanks» lligats a iniciatives diverses, tant públiques com privades no lucratives. La propagació d'aquestes institucions ens dóna una idea de la importància que la gestió del coneixement arribi a capes més amples de la nostra societat.

En el context europeu, aquesta informació ha de ser cada vegada més pública, accessible i de més qualitat. Una tasca que es fa imprescindible davant els reptes que tenim, ara que es fa parla de monitorar la transició energètica.

Quantes tones de CO2 emet cada mes el parc automobilístic de les Illes? Quantes hectàrees de sòl agrícola productiu es transformen cada mes per crear energia solar? Aquests dos exemples de temes que estan en el debat quotidià de les nostres Illes, són només una mostra de la gran quantitat de preguntes que ens hem de fer i respondre. Per poder tenir respostes segures necessitam bones fonts d'informació i una capacitat de fer anàlisis complexes amb l'explotació d'aquestes dades.

En l'Agenda de l'ONU per al desenvolupament sostenible (subscrita pels estats membres, entre d'ells, Espanya), alguns dels 17 objectius que es planteja assolir abans de 2030 tenen a veure amb la formació, la innovació, la creació d'institucions sòlides i les xarxes d'aliances per col·laborar i obtenir resultats pel bé de tothom.

En l'actual estratègia europea de recuperació, transformació i resiliència, així com en la formulació espanyola i la balear, la necessitat de tenir una bona informació estadística i una bona capacitat d'entendre les dades i saber interpretar-les correctament, està en el cor de l'eficiència de les iniciatives que es duran a terme.

Un altre aspecte que és determinant per a l'èxit de l'estratègia de transició ecològica, és la participació de tots els actors socials que desitgin col·laborar. La necessitat d'implicar a tots els sectors de la societat: política, empresa, sindicats i entitats socials és el primer a l'ordre de prioritats.

Amb aquestes paraules feia referència al tema, **James McGann**, fundador i director del Programa de Think Thanks i Societats Civils de la Universitat de Pennsilvània: **«Abordar els principals problemes i reptes dels nostres temps és el pa de cada dia dels centres de pensament. I tanmateix, per aconseguir un impacte més gran i una influència a més escala, les xarxes de col·laboració són una bona eina amb què crear equips multidisciplinaris, debatre temes d'actualitat de manera conjunta i donar visibilitat a propostes rellevants més enllà de les mateixes fronteres».**

Segons **Anton Costas: «La importància de la societat civil resideix en el fet que les reformes han d'estar basades en uns certs principis que, al seu torn, depenen de judicis de valor. Aquests judicis de valor no han de venir de governs tecnocràtics o benvolents, ni encara menys dels interessos de les elits financeres i econòmiques. Han de ser el resultat del debat públic en el si d'una societat pluralista».**

LA SITUACIÓ DE LA GESTIÓ DE LA INFORMACIÓ I EL CONEIXEMENT ESTRATÈGIC A LES ILLES BALEARS

El Govern ha presentat recentment una **Estratègia d'Inversions 2030** per a la correcta aplicació dels fons europeus en totes aquelles actuacions que facin servir aquests fons. Les múltiples activitats que proposa, estan ordenades en dotze estratègies i la número 1 és la de creixement intel·ligent i ecosistemes d'innovació.

Per poder fer efectiu el seguiment i l'avaluació dels impactes d'aquesta estratègia d'inversions, es necessita un reforç de l'actual «ecosistema estadístic i de reflexió estratègica», reforç que s'ha de fer amb la col·laboració de les diferents entitats que fan reflexió sistèmica sobre l'actual model econòmic i les seves alternatives. Anem a veure quines són aquestes entitats pel que fa a l'illa de Mallorca (deixam el que fan a les altres Illes per a un proper document).

A) Entitats d'iniciativa pública

- **Ibestat.** www.ibestat.caib.es

És l'entitat oficial que replega el màxim nombre d'estadístiques rellevants sobre la realitat de les illes Balears. Amb la col·laboració del INE, lidera el Sistema Estadístic de les Illes Balears (Sestib), conformat amb les estadístiques del Govern i dels Consells Insulars.

- Observatori de Treball. www.caib.es/sites/observatorideltreball/

Depèn de la Conselleria de Model econòmic, Turisme i Treball. El seu objectiu es elaborar estadístiques i informes sobre la realitat laboral de les Illes. Algunes de les dades principals tenen com a font Ibestat o el INE.

- Consell Econòmic i Social de les Illes Balears (CESIB). www.caib.es/sites/ces

El Consell Econòmic i Social de les Illes Balears és l'òrgan que depèn del Govern i en el que hi participen els empresaris, els sindicats i algunes entitats socials. Es dedica a fer estudis i anàlisis de la situació econòmica a més llarg termini, els publica i assessora el Govern mitjançant dictàmens consensuats entre totes les parts.

- Observatori Social. www.osib.uib.cat

Depèn del departament de treball social de la UIB. La seva funció és elaborar estadístiques i fer anàlisis sobre la realitat social de les illes, especialment relacionades amb la desigualtat, gènere, polítiques públiques, població, etc.

- Observatori de Turisme sostenible del Consell de Mallorca. www.observatori.fundaciomallorcaturisme.net

El Consell de Mallorca ha posat en marxa fa pocs dies aquest observatori integrat a la Xarxa Internacional d'Observatoris de Turisme Sostenible de l'Organització Mundial del Turisme.

Ho fa amb fons europeus i per una quantitat econòmica considerable. La seva voluntat és obtenir informació sistemàtica sobre molts aspectes estratègics del turisme a l'illa, relacionats amb un projecte estratègic més ample. Es tracta de vincular la seva planificació estratègica al conjunt de polítiques turístiques que cal seguir en àrees clau de l'illa.

B) Entitats d'iniciativa empresarial

- Fundació Impulsa. www.fundacioimpulsa.org

Organització conformada pel Govern i empreses rellevants de les illes. La seva funció és elaborar pensament estratègic per ajudar a prendre decisions als organismes públics i a les empreses. Una de les tasques principals és elaborar estadístiques sobre la diversitat empresarial de les illes.

- Cercle d'Economia. www.cerclemallorca.es

El Cercle és una entitat independent, sense afany de lucre, que té una funció ample d'exploració de temes rellevants per l'economia de les illes i elaboració d'informes al respecte. També presenta periòdicament un índex de l'evolució de la pandèmia i un conjunt d'indicadors sobre conjuntura econòmica

C) Entitats d'iniciativa social

- Col·lectiu Alternatives. www.collectiualternatives.cat

És un col·lectiu format per persones progressistes, vinculades a les fundacions Ateneu Pere Mascaró i Emili Darder. La seva funció és promoure un canvi del model econòmic i social de les Illes, per fer-ho més sostenible, cooperatiu i inclusiu. Elaboren informes i fan propostes sobre sistemes d'indicadors.

- GOB. www.gobmallorca.com

És la principal entitat ecologista de Mallorca. Està en una permanent acció i reflexió sobre els impactes deels nostres model econòmic i social, així com elabora informes de determinades situacions i fa propostes de millora.

- EAPN. www.xarxainclusio.org

És una xarxa d'entitats socials de les Illes balears, connectada amb la xarxa nacional i europea. Treballen corporativament en anàlisis i propostes sobre a situació social de les illes. Cada any publiquen l'estudi sobre la pobresa a les Illes Balears.

- Fundació Gadeso. www.gadeso.org

La Fundació Gadeso, que aviat farà vint anys, té com un dels objectius principals l'estudi de la realitat socioeconòmica de les Illes Balears. Es coneguda pels seus estudis sociològics i pels seus monogràfics sobre temes d'actualitat.

- Fundació Marilles. www.marilles.org

Marilles és una fundació sense ànim de lucre que realitza tot un conjunt de projectes per convertir les Illes Balears en un exemple mundial de conservació del mar. Entre els projectes, realitza «L'Informe Mar Balear», un estudi exhaustiu amb els indicadors suficients per avaluar el seu estat i millorar-ne la conservació.

- Fundació Iniciatives del Mediterrani. www.iniciativesdelmediterrani.com

La Fundació Iniciatives del Mediterrani, entre altres activitats, dóna suport a les INICIATIVES XXI a Palma, Pla de Mallorca i Tramuntana, un moviment de la societat civil de les Illes Balears per defensar els interessos de la ciutadania sobre el seu territori, impulsant projectes de desenvolupament respectuosos amb els valors patrimonials, culturals, socials i naturals. També realitza estudis, anàlisi de la situació actual i propostes de futur.

Altres

Existeixen múltiples iniciatives d'anàlisi i mesura de la situació actual focalitzades en diferents aspectes de la realitat de les Illes. Algunes d'elles són públiqúes , com per exemple les anàlisis de la mobilitat de cotxes que fa el Consell de Mallorca o l'Ajuntament de Palma. O algunes més recents com l'Observatori ciutadà conra la corrupció, impulsat per l'Oficina de prevenció i Lluita contra la corrupció a les Illes Balears.

Altres tenen una gestió pública amb forma d'empresa privada, com Tirme i Emaya, que tenen dades sobre gestió de residus i consum d'aigua. En fin altres són d'àmbit nacional, però tenen estadístiques locals com per exemple el portal d'habitatge Idealista (https://www.idealista.com/ca) o les estadístiques del col·legi de registradors de la propietat. https://www.registradores.org/

També hem de fer constar la importància dels estudis que fan entitats bancàries com el BBVA de manera periòdica de la situació de les illes, o la creació recent d'una delegació del Club de Roma.

OBSERVATORI SOBRE LA TRANSICIÓ ECONÒMICA, ECOLÒGICA I SOCIAL

Si en temps normals ja era necessari la unificació de les múltiples estadístiques que es fan a les illes i la col·laboració entre entitats de reflexió i anàlisi, ara és imprescindible.

Donada la situació de crisis múltiples, com la sanitària, l'econòmica i l'energètica, per no citar-ne altres de caràcter sistèmic no menys importants com per exemple la crisis migratòria, el Fòrum de la Societat Civil proposa l'impuls d'una xarxa col·laborativa publicoprivada per compartir la informació, generar noves estadístiques i compartir tasques de formació i gestió del coneixement de la situació actual i el procés de la transició que cal anar fent. Aquesta xarxa haurà d'incloure equips intergeneracionals de gent amb llarga experiència i amb gent jove que s'impliquin des del principi amb els objectius i desenvolupament de l'Observatori.

TASQUES BÀSIQUES DE L'OBSERVATORI

1. Definició continua dels temes claus sobre els quals cal fer una feina d'observació

A títol d'exemple, l'Observatori podria decidir treballar sobre aquests 13 temes claus durant el pròxim semestre. Cada sis mesos avaluaria la feina i augmentaria o restringiria els temes a observar.

A títol d'exemple

	Àmbits	13 Temes clau
Gestió del coneixement del Fòrum	Transició Econòmica	Reconversió Turística
		Economia Social
		Economia Blava
		Sobirania alimentaria
	Transició Social	Renda Social Bàsica
		Habitatge
		Governança
		Repte demogràfic i envelliment
		Cultura al Centre
	Transició Ecològica	Transició energètica
		Territori protegit
		Gestió de l'aigua
		Mobilitat sostenible

2. Definició i gestió d'un quadre bàsic d'indicadors amb les dades que actualment ja tenim, provinents de diferents fonts públiques i privades

A títol d'exemple presentam un quadre d'indicadors mensuals per analitzar la transició econòmica de la nostra societat, tenint en compte els 13 temes seleccionats. Aquest quadre està elaborat únicament i exclusivament per fer un exercici teòric. El definitiu sortiria de la feina de la xarxa d'entitats que finalment participin en l'Observatori. Segurament haurà d'incloure indicadors transversals dels tres àmbits.

A títol d'exemple	Panel mensual d'Indicadors de Mallorca pel Fòrum	**Any 2019**	Any 2020	2020 respecte 2019 en %
Transició econòmica	Passatgers aeroport de Palma (AENA)	**29081446**	6.108.486	21
	Nombre de Turistes (Ibestat/Frontur)	**11866513**	2036570	17
	Turistes en allotjaments de mercat (Ibestat)	**9791407**	1188039	12
	Arribades per via marítima regular	**812107**	495052	61
	Creueristes port de Palma (APIB)	**2.220.132**	156757	7
	Mitjana d'establiments hotelers oberts	**565**	166	29
	Nombre de viatges dels residents (Datos Baleares)	3622222	1889043	52
	Despesa diaria des turistes (Ibestat Turisme)	**150,92**	114,28	76
	Despesa diaria en viatges dels residents a l'extranger (IB)	**114,9**	x	
	Mercaderia general Port de Palma en tonelades. (ATIB)	**9083720**	7066534	78
	Cotxes matriculats a la DGT a Mallorca (Ibestat)	**27.045**	14603	54
	Persones ocupades sector turístic mitja anual	**146.400**	115400	79
	% sobre PIB Deute publica quart trimestre	**26,2**	x	
	Centres de treball d'alta a la SS , mitjana	**33370**	x	
	Contractes de trebal registrats, mitjana	**32799**	x	
	Percentatge d'espanyols en el total de contractes	**72,60%**		
	Percentatge de contractes temporals sobre el total de contractes	**71,30%**		

3. Creació d'una xarxa de gestors/es del coneixement

Cada un els temes seleccionats i avaluats mensualment estarien supervisats per una persona especialitzada en el tema, que anomenam Gestor/a de Coneixement. La seva activitat consistiria en:

- Fer una anàlisi mensual de les dades observades i les novetats respecte a cada tema, així com de les relacions intenses entre un o més temes, com per exemple turisme i immigració.
- Dinamitzar un grup de teletreball en col·laboració d'altres experts.
- Fer article per la web de l'Observatori cada tres mesos.
- Participar en jornades de divulgació o difusió de les tasques de l'observatori.
- Impulsar jornades/tallers de debat entre experts de les tres àrees: incentivar el flux d'informació existent i coneixement generat entre els tres camps, per evitar que aquest siguin blocs estancs.
- Connectar amb altres especialistes del tema, amb altres CCAA, a nivell estat o europeu.

4. L'Observatori com a espai obert, de permanent formació i d'intercanvis de gestió del coneixement estratègic

- Selecció dels gestors/es. La selecció dels gestors es farà mitjançant un concurs públic en el que s'oferiran unes beques de recerca. Entre les persones que es presentin es farà una selecció que servirà per un any, renovable a dos. Es pretén que sigui un ajut per continuar formant aquelles persones que ja tenen un perfil professional en el camp d'estudi i estan interessades en la recerca aplicada.

- Formació. Establirem un programa de formació permanent que constarà d'una part teòrica i una pràctica, connectant amb altres experiències similars a nivell europeu.

- Organització. L'Observatori estaria dirigit per una persona, encarregada de la direcció dels gestors/es del coneixement, amb una secretaria formada per dues persones que donarien suport a les tasques de l'Observatori. També tendria una persona responsable de comunicació i gestió de la web.

FULL DE RUTA DE L'OBSERVATORI

PER UN PROJECTE PUBLICOPRIVAT DE GESTIÓ DEL CONEIXEMENT FINANÇAT AMB FONS EUROPEUS

- **Gener 2022.** Presentació per part del Fòrum de la proposta a l'Oficina de Fons Europeus.
- **Febrer 2022**. Si hi ha acord, presentació conjunta de la proposta a Ibestat.
- **Març 2022.** Si hi ha acord, elaboració conjunta d'una primera proposta operativa i econòmica de l'Observatori i de les entitats que hi formarien part.
- **Abril 2022.** Presentació conjunta de la proposta a la resta de les parts.
- **Maig 2022.** Si hi ha acord, inici de la posada en marxa segons el projecte finalment acceptat.
- **Juny 2022,** Presentació pública de l'Observatori amb el primer informe.

REFERÈNCIES

- Costas, Antón. Mercado, Estado y Sociedad Civil, un nuevo reparto de responsabidades. Universidad de Barcelon Mediterráneo Económico 26
- Cercle d'Economia. (2020). Repensar Balears.
- Cercle d'Economia. 2021. Semàfor Covid de Balears.
- Cercle d'Economia. Índex Econòmic del Cercle,
- Una previsió de l'evolució de l'economia balear
- Col·lectiu Alternatives. (2020): Per una sortida sostenible, justa i progressista a la crisi.
- Consell Econòmic i Social de les illes Balears. (2019). Horitzó-2030.
- Fundació Impulsa. (2020). Sentando Bases para el turismo post-covid.
- Fundació Iniciatives del Mediterrani. (2020). De Crisi en Crisi. Anàlisi de l'evolució turística a Mallorca en situacions de crisi internacional i propostes per a una sortida a l'actual.
- GOB. (2021). Propostes ecologistes pels Fons de Recuperació Europeus Next Generation Ministerio de Información y Turismo.
- Govern de les illes Balears. (2019) Agenda Balear 2030 alineada amb els ODS.
- Govern de les Illes Balears. (2019). Pacte per a la reactivació de les illes i la diversificació econòmica i social de les illes Balears (131 mesures).
- James McGann. 2020 Global Go To Think Tank Index Report
- Observatori de Treball de les illes Balears. Govern de les Illes Balears. (2020). Informe sobre el mercat de treball de les illes Balears. Any 2019.
- Torrens, Lluís. "Renda bàsica universal i incondicional". Parlament de les Illes Balears. 12-5-2017.

En representació del Fòrum de la Societat Civil:

Carme Alomar, David Abril i Jaume Garau
Secretaria del Fòrum

www.forumsocietatcivil.org
info@forumsocietatcivil.org

FÒRUM
DE LA SOCIETAT CIVIL
PER A LA RECONSTRUCCIÓ DE LES ILLES BALEARS